

บทที่ 1

บทนำ

ลักษณะของปัญหาและความสำคัญ

ในการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศที่มีระบบ เศรษฐกิจแบบ เปิด บทบาทของการค้าระหว่างประเทศที่มีผลต่อการขยายตัวทาง เศรษฐกิจจำแนกได้ 2 ประการสำคัญคือ ประการแรกก่อให้เกิดการขยายตัวของการผลิตในประเทศ โดยทรัพยากรจะถูกจัดสรรไปสู่การผลิตที่อาศัยความชำนาญเฉพาะอย่างมากขึ้น และประการที่สอง ทำให้สถานะของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าของประเทศต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากได้มีการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดทรัพยากร สินค้าและบริการ ตลอดจนเทคโนโลยีระหว่างประเทศ

จากความสำคัญของบทบาทของการค้าระหว่างประเทศดังกล่าว นักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความสนใจศึกษาถึงปัจจัยมูลฐานซึ่งผลักดันให้เกิดการค้าระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพราะความรู้ความ เข้าใจถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศ จะเป็นพื้นฐานอันสำคัญต่อการกำหนดแนวทาง และนโยบายด้านการค้าให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนา เศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดแบบแผนของการค้าระหว่างประเทศประกอบด้วย ปัจจัยด้านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ปัจจัยด้านประสิทธิภาพของแรงงาน และปัจจัยด้านเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยด้านการประหยัดจากขนาดการผลิต การลงทุนจากต่างประเทศ ตลอดจนแนวโน้มนโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐบาล ก็มีส่วนสำคัญในการกระตุ้นการค้าระหว่างประเทศ

บทบาทการค้าระหว่างประเทศของระบบ เศรษฐกิจไทยได้ทวีความสำคัญขึ้น เป็นลำดับ ทั้งนี้โดยพิจารณาจากสัดส่วนของมูลค่าสินค้าเข้าและออกต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 33.8 ในปี 2503 เป็นร้อยละ 41.2 ในปี 2526 (ดูตารางที่ 1.1 ในช่วงเวลาเดียวกัน องค์กรประกอบของสินค้าเข้าและออกก็ได้เปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดตามการปรับตัวของโครงสร้าง เศรษฐกิจไทย โดยการผลิตภาคอุตสาหกรรมได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นควบคู่กับภาคเกษตรกรรมอันเป็นภาค เศรษฐกิจที่มีความสำคัญมาตั้งแต่ดั้งเดิม การนำเข้าในช่วงนี้ประกอบด้วยสินค้าสำคัญ จำพวก เครื่องจักรกล วัตถุดิบ และน้ำมัน เชื้อเพลิง ซึ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนา

อุตสาหกรรม ส่วนการส่งออก แม้ว่าจะยังประกอบด้วยสินค้าเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่สินค้าออกประเภทอุตสาหกรรมก็เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการค้าระหว่างประเทศในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดการขาดดุลการค้าอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน

เพื่อแก้ไขภาวะการขาดดุลการค้าและเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจสามารถปรับตัว เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เศรษฐกิจโลก อันเป็นผลจากการที่การค้าระหว่างประเทศได้เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของประเทศมากขึ้น จึงได้มีการวางแนวทางในการปรับโครงสร้างและเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจในหลายด้าน โดยเฉพาะการเพิ่มขีดความสามารถด้านการผลิตให้สอดคล้องกับการส่งออก ทั้งนี้ เพราะเป็นที่เชื่อกันว่า การส่งออกนั้นนอกจากจะเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศและลดปัญหาการขาดดุลการค้าแล้ว ยังก่อให้เกิดผลดีหลายประการ เช่น ช่วยให้มีการใช้กำลังการผลิตเพิ่มขึ้น การจ้างงานเพิ่มขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีและการบริการสมัยใหม่ เพื่อให้แข่งขันในต่างประเทศได้ เป็นต้น

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมการส่งออก โดยเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรม ทั้งในด้านของการส่งเสริมและสนับสนุนที่เกี่ยวกับการผลิตเพื่อส่งออกและในด้านการพัฒนาการส่งออก ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (2515-2519) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2525: 70) ต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน มาตรการและนโยบายของรัฐบาลประกอบด้วย การยกเว้นและการชดเชยภาษี การส่งเสริมการลงทุนเพื่อการส่งออก การกำหนดเขตอุตสาหกรรมส่งออกและคลังสินค้าทัณฑ์บน การกำหนดมาตรฐานสินค้าออก การปรับปรุงประสิทธิภาพด้านการส่งออกและการให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อการส่งออก

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)

รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาการขาดดุลการค้าที่เป็นปัญหาเรื้อรังของเศรษฐกิจไทยมากกว่า 20 ปี โดยได้ให้ความสนใจที่จะเร่งส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการส่งออกมากขึ้น เพื่อแก้ปัญหาการขาดดุลการค้า และได้กำหนดเป้าหมายว่าจะเพิ่มการส่งออกเฉลี่ยร้อยละ 22.3 ต่อปี ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 5 หนึ่งในหลาย ๆ มาตรการและนโยบายของรัฐบาลที่จะเร่งรัดการส่งออก ได้แก่ การให้การสนับสนุนและช่วยเหลือด้านการเงินเพื่อการส่งออก โดยได้ระบุไว้ในแผนพัฒนาว่าจะ "จัดตั้งบริษัทประกันสินเชื่อเพื่อการส่งออก เพื่อลดความเสี่ยงของสถาบันการเงิน ทำให้ผู้ส่งออกดำเนินงานคล่องตัวขึ้น" และ "ส่งเสริมให้สถาบันการเงินภายใน

ประเทศมีส่วนขยายสินเชื่อ เพื่อการส่งออกมากขึ้น และให้ธนาคารแห่งประเทศไทยปรับปรุง อัตราดอกเบี้ยและวงเงินในการรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงิน ให้จูงใจแก่ผู้ส่งออกมาใช้บริการด้านนี้ผ่านธนาคารพาณิชย์ให้กว้างขวาง กระจายจำนวนผู้ส่งออกและประเภทสินค้าให้มากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2525: 85-86)

การเงินเพื่อการส่งออกได้ เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการส่งออกโดยเข้ามาเกี่ยวข้องกับตั้งแต่การเตรียมการผลิตเพื่อส่งออก นอกจากนี้ยังเข้ามาเกี่ยวข้องกับทำให้เครดิตแก่ผู้ซื้อในต่างประเทศ เพื่อจูงใจหรือขยายปริมาณการส่งออก ในปัจจุบันมีสถาบันการเงินที่สำคัญซึ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการส่งออกและดำเนินธุรกิจอื่นควบคู่กันไปด้วยรวม 3 สถาบัน ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุน โดยมีธนาคารแห่งประเทศไทย เข้ามามีบทบาทช่วยส่งเสริมสนับสนุนด้านการเงินเพื่อการส่งออก ในรูปของการรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินด้วย

จากการที่การส่งออกของประเทศไทยได้ทวีความสำคัญมากขึ้น และการส่งออกของประเทศไทยโดยเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรมได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดข้อสงสัยว่า สถาบันการเงินที่อำนวยความสะดวกเพื่อการส่งออก และการให้ความช่วยเหลือทางการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเคยรองรับการขยายตัวของการส่งออกโดยเฉพาะสินค้าเกษตร จะสามารถทำหน้าที่เร่งรัดการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ทั้งนี้เพราะสินค้าอุตสาหกรรมมีลักษณะแตกต่างจากสินค้าเกษตร อีกทั้งการส่งออกยังต้องเผชิญกับการแข่งขันอย่างรุนแรงกับต่างประเทศในรูปของการอุดหนุนทางการเงินเพื่อการส่งออกและการให้เครดิตแก่ผู้ซื้อเป็นเวลานานเป็นพิเศษ นอกจากนี้การแสวงหาตลาดสินค้าใหม่ ๆ ที่มีความเสี่ยงสูงนั้น สถาบันการเงินอาจไม่เต็มใจที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ส่งออก ข้อสงสัยดังกล่าวจึงเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญของการเงินเพื่อการส่งออก ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาสินค้าออกให้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะมุ่งศึกษาเชิงนโยบายของรัฐบาลในการสนับสนุนทางการเงินเพื่อการส่งออกผ่านทางธนาคารแห่งประเทศไทย รวมทั้งศึกษาถึงบทบาทของสถาบันการเงิน-เอกชนในการอำนวยความสะดวกเพื่อการส่งออก ทั้งในแง่ของการเป็นเครื่องมือหรือกลไกของรัฐบาลในการให้ความช่วยเหลือ และในแง่ของการดำเนินงานปกติของสถาบันการเงินเหล่านั้น วัตถุประสงค์

ประสงค์และขอบ เขตของการศึกษา มีดังนี้

1. ศึกษาบทบาทของสถาบันการเงินในการอำนวยความสะดวก เพื่อให้การส่งออก ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน และธนาคารแห่งประเทศไทย
2. วิเคราะห์ถึงความจำเป็นและความเหมาะสมทาง เศรษฐศาสตร์ของการให้ความช่วยเหลือทางการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยการรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการส่งสินค้าออก
3. วิเคราะห์และประเมินผลการให้ความช่วยเหลือทางการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยพิจารณาถึงต้นทุนของการให้เงินช่วยเหลือและผลประโยชน์ที่ได้รับ
4. เสนอแนะแนวทางแก้ไขทั้งในประเด็นของการให้ความช่วยเหลือทางการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย

เพื่อให้การศึกษาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จะได้มีการศึกษาถึงโครงสร้างเศรษฐกิจไทยในด้านการค้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการส่งออกสินค้าเกษตร และอุตสาหกรรม นอกจากนี้จะทำการศึกษาถึงลักษณะของตราสารการพาณิชย์ และวิธีการส่งออกประเภทของการอำนวยความสะดวก เพื่อให้การส่งออกของสถาบันการเงิน

วิธีการศึกษาและแหล่งข้อมูล

1. รวบรวมสถิติและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในด้านการส่งออก โดยรวบรวมจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรมศุลกากร และธนาคารแห่งประเทศไทยรวมทั้งศึกษาจากผลงานต่าง ๆ ที่มีผู้เคยทำการศึกษามาแล้ว
2. รวบรวมสถิติและข้อมูลจากสถาบันการเงินต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวก เพื่อให้การส่งออก ซึ่งประกอบด้วย ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน และธนาคารแห่งประเทศไทย
3. สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวก เพื่อให้การส่งออกของสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการต่าง ๆ ด้วย
4. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาทางด้านการเงินของผู้ส่งออกหรือผู้ผลิตเพื่อส่งออก จะได้จาก การออกแบบสอบถามของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งได้จัดทำขึ้นเป็นระยะ ๆ ในปี 2521,

2524 และ 2526

ผลงานปริทัศน์

ในการส่งเสริมการส่งออกสินค้าออกของประเทศไทย รัฐบาลได้มีมาตรการให้สิ่งจูงใจในการส่งออก จำแนกได้เป็น 2 ประการคือ มาตรการการให้สิ่งจูงใจต่อการส่งออกโดยตรง (Pure Incentive Scheme) ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อการส่งออกของธนาคารแห่งประเทศไทย และการให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ โดยคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น ส่วนอีกมาตรการหนึ่งได้แก่ มาตรการชดเชยต้นทุนการผลิตของผู้ส่งออก (Compensatory Incentive Scheme) อันได้แก่ การยกเว้นอากรขาเข้าตามมาตรา 19 ทวิ โดยกรมศุลกากรและการชดเชยภาษีอากรโดยกระทรวงการคลัง

ในการศึกษาเกี่ยวกับ เรื่องมาตรการชดเชยต้นทุนการผลิตโดยการคืนและชดเชยภาษีอากรของประเทศไทยนั้น ได้มีการศึกษาถึงผลของมาตรการดังกล่าวต่อการส่งออกมากพอสมควร ดังจะกล่าวถึงในตอนต่อไป ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการการให้สิ่งจูงใจต่อการส่งออกโดยตรง โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อการส่งออกของธนาคารแห่งประเทศไทย ได้มีผลงานการศึกษาด้านนี้น้อยมาก และเป็นการศึกษาวิเคราะห์เชิงพรรณนา เช่น ผลงานการศึกษาของ Bank of Thailand (1980), Narongchai Akrasanee and Juanjai Ajanant (1982) และ Pairoj Vongvipanond (1984) เป็นต้น

ในการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการการให้สิ่งจูงใจเพื่อการส่งออกโดยการคืนและชดเชยภาษีอากร ได้มีผลงานการศึกษาเชิงปริมาณอย่างน้อย 4 ชิ้น ได้แก่ ผลงานการศึกษาของ ชัยพฤกษ์ คังศิริชัยพงษ์ (2523), Waraporn Kanchantip (1980), Vilai Visanuvimol (1980) และ Somsak Tambunlertchai and others (1984) โดยจำแนกเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้ดังนี้

- (1) อัตราการส่งเสริมการส่งออกที่แท้จริง (Effective Rate of Promotion)
- (2) ขนาดของการกีดกันต่อการส่งออก (Degree of Biased against Export)
- (3) อัตราผลตอบแทนที่ถูกบิดเบือน (Rate of Return Distortion)
- (4) อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงที่ปรับค่า (Purchasing Power Parity adjusted Effective Exchange Rate)
- (5) ศึกษาโดยใช้ Simple Regression ทหาความสัมพันธ์ระหว่างการคืนและชดเชยภาษีกับการขยายตัวของการส่งออก

ผลงานการศึกษาของชัยพฤกษ์ ตั้งศิริชัยพงษ์

ผู้ศึกษาได้ใช้อัตราการส่งเสริมการส่งออกที่แท้จริง (Effective Rate of Promotion หรือ ERP) และขนาดของการกีดกันต่อการส่งออก (Degree of Bias against Export) เป็นเครื่องมือในการประเมินผลของมาตรการการให้สิ่งจูงใจเพื่อการส่งออก (ในรูปของการคืนและชดเชยภาษีอากร) ในช่วงปี 2507, 2514 และ 2517 โดยนำการศึกษาจาก 58 อุตสาหกรรมในปี พ.ศ. 2507 และ 82 อุตสาหกรรมในปี 2514 และ 2517 ซึ่งจำแนกประเภทของผลิตภัณฑ์ตาม SITC-

ERP เป็นการวัดเปอร์เซ็นต์ของความแตกต่างระหว่างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ของสินค้าที่ผลิตในประเทศโดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล กับมูลค่าเพิ่มของสินค้าในตลาดโลก หรือ

$$E_i = \frac{V_i - W_i}{W_i}$$

โดย $E_i = ERP$

$V_i =$ มูลค่าเพิ่มของสินค้า i ที่ผลิตในประเทศโดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล

$W_i =$ มูลค่าเพิ่มของสินค้า i ในตลาดโลก

ผลการศึกษา ERP พบว่า

- (1) ในปี พ.ศ. 2507 โดยทั่วไป ERP มีค่าเฉลี่ยไม่สูงมากนัก กล่าวคือราว 26.08 % ตามวิธีการของ Balassa และ 20.95 % ตามวิธีของ Corden อุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีค่า ERP เป็นบวก ยกเว้นเฉพาะอุตสาหกรรมจำพวกอาหารทะเลแช่เย็น เท่านั้น หากพิจารณาเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมพบว่า อุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อส่งออก (Export Industries) มีค่า ERP ต่ำสุด รองลงมาได้แก่อุตสาหกรรมที่มีได้ผลิตเพื่อแข่งขันกับการนำเข้า (Non-Import

Competing Industries) และอุตสาหกรรมที่ผลิตแข่งขันกับการนำเข้า (Import competing Industries)

(2) ในปี พ.ศ. 2514 โดยทั่วไป ERP มีอัตราต่ำกว่าในปี พ.ศ. 2507 เนื่องจากการได้มีการเพิ่มอัตราภาษีศุลกากรในปี พ.ศ. 2513 ERP ในปี พ.ศ. 2514 มีค่าเฉลี่ย -38.52 % ตามวิธีการของ Balassa และ -25.20 % ตามวิธีการของ Corden

(3) ในปี พ.ศ. 2517 ค่า ERP ต่ำกว่าปี 2507 แต่สูงกว่าปี พ.ศ. 2514 เนื่องจากการลดอัตราภาษีศุลกากรในปี พ.ศ. 2517 สำหรับวัตถุดิบและสินค้าบริโภคที่จำเป็น และมีการให้ความช่วยเหลือผู้ส่งออกอย่างจริงจัง สำหรับ ERP ของอุตสาหกรรมทั่วไปมีค่าเป็นบวก ค่าเฉลี่ยของ ERP เท่ากับ 15.98 % ตามวิธีการของ Balassa และ 9.58 % ตามวิธีการของ Corden

ในการศึกษาเกี่ยวกับขนาดของการกีดกันต่อการส่งออก เป็นการเปรียบเทียบการคุ้มครองกับการส่งเสริมการส่งออก โดยคำนวณเป็น เปอร์เซนต์ของผลต่างของมูลค่าเพิ่มของสินค้าที่ผลิตภายในประเทศโดยได้รับการคุ้มครองจากรัฐบาล กับมูลค่าเพิ่มของสินค้าที่ผลิตภายในประเทศโดยได้รับการส่งเสริมการส่งออกจากรัฐบาล หรือ

$$C_i = \frac{V_i - V'_i}{V'_i}$$

โดย C_i = ขนาดของการกีดกันต่อการส่งออกสินค้า i

V_i = มูลค่าเพิ่มของสินค้า i ที่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐบาล

V'_i = มูลค่าเพิ่มของสินค้า i ที่ได้รับการส่งเสริมการส่งออกจากรัฐบาล

ผลการศึกษขนาดของการกีดกันต่อการส่งออก พบว่า

1. โดยทั่วไป ขนาดของการกีดกันต่อการส่งออกในปี พ.ศ. 2514 สูงกว่าในปี พ.ศ. 2507 ราว 2.8 เท่า เนื่องจากในปี 2513 มีการเพิ่มอัตราภาษีศุลกากร ซึ่งเท่ากับการเพิ่มการคุ้มครองอุตสาหกรรม ค่าเฉลี่ยของขนาดของการกีดกันต่อการส่งออกในปี พ.ศ. 2514 มีค่าเฉลี่ย 97.58 % ตามวิธีการของ Balassa และ 62.85 % ตามวิธีการของ Corden โดยอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีขนาดของการกีดกันการส่งออก เป็นบวก ยกเว้นกลุ่มอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อส่งออกมีขนาดของการกีดกัน เป็นลบ

2. โดยทั่วไป ขนาดของการกีดกันต่อการส่งออกในปี พ.ศ. 2517 ต่ำกว่าปี พ.ศ. 2514 แต่สูงกว่าปี พ.ศ. 2507 โดยในปี 2517 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.14 % ตามวิธีของ Balassa และ 25.4 % ตามวิธีของ Corden ขนาดของการกีดกันต่อการส่งออกโดยส่วนมากมีค่าเป็นบวก ยกเว้นบางอุตสาหกรรมมีค่าติดลบ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อส่งออกมีค่าติดลบมากที่สุด

ผลงานการศึกษาของ Waraporn Kanchanatip

ผู้ศึกษาได้ประเมินถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการให้สิ่งจูงใจเพื่อการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม โดยผู้ศึกษาได้ใช้ Effective Rate of Promotion, Rate of Return Distortion และ Purchasing Power Parity adjusted Effective Exchange Rate เป็นเครื่องมือในการศึกษา

สำหรับเรื่อง Effective Rate of Promotion ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาเช่นเดียวกับผลงานของชัยพฤกษ์ ตั้งศิริชัยพงษ์ แต่ต่างกันในเรื่องช่วงเวลา โดย Waraporn ศึกษาในปี พ.ศ. 2518 และใช้ input coefficient จากตาราง ปัจจัยการผลิตของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งต่างจากของชัยพฤกษ์ ตั้งศิริชัยพงษ์ ที่ใช้ input coefficient จาก Input-Output Domestic Production Coefficient จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ

ผลการศึกษาพบว่า สินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่สำคัญทั้ง 24 ประเภท (จำแนกตาม I/O code) ที่ทำการศึกษา อัตราการส่งเสริมการส่งออกส่วนใหญ่มีค่าเป็นลบ โดยข้าวและน้ำตาลมีค่าติดลบสูงสุดถึง -53.86 % และ -52.31 % ตามวิธีการของ Balassa และ -52.31 % และ -38.91 % ตามวิธีการของ Corden ส่วนอุตสาหกรรมที่มีอัตราการส่งเสริมการส่งออกเป็นบวกมีเพียง 3 ประเภท คือ เส้นใยประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์แป้งและวิทย์ ไทโรทศน์และอุปกรณ์โทรคมนาคม อุตสาหกรรมที่เหลืออีก 21 ประเภทมีอัตราการส่งเสริมการส่งออก เป็นลบ

สำหรับเรื่อง Rate of Return Distortion เป็นเครื่องมืออีกประเภทหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องชี้ถึงผลของการให้สิ่งจูงใจเพื่อการส่งออก โดยที่ Effective Rate of Promotion จะมีผลต่อการตัดสินใจของผู้ผลิตในกระบวนการผลิต ส่วน Rate of Return Distortion

จะแสดงถึงขนาดของการส่งเสริมการส่งออก ซึ่งจะมีผลต่อการตัดสินใจของเจ้าของทุน แนวความคิดเรื่อง Rate of Return Distortion นั้น เชื่อว่าในประเทศที่มีแรงงานเหลือเพื่อ เราสามารถที่จะพิจารณาให้แรงงาน เป็นเสมือนวัตถุดิบประเภทหนึ่ง หากสมมุติว่าในการผลิตใช้ ปัจจัยการผลิต 2 ชนิด คือ ทุนและแรงงาน ดังนั้นผลกระทบที่แท้จริงของการให้สิ่งจูงใจเพื่อการ ส่งออกจะมีผลต่อทุนเท่านั้น หรือ เรียกว่าผลกระทบที่แท้จริงของการส่งเสริมการส่งออกต่อทุน หรือถ้าเราตามแนวความคิดนี้มีสมมุติฐานว่า Labour coefficient คงที่ ในการคำนวณหา Rate of Return Distortion หาได้ดังนี้

$$R_i = \frac{R_{pi} - R_{si}}{R_{si}}$$

โดย R_i = Rate of Return Distortion

R_{pi} = กำไรที่อุตสาหกรรมนั้นได้รับซึ่งรวมผลของการให้สิ่งจูงใจด้วย

R_{si} = กำไรเงาหรือกำไรที่มีได้ถูกบิดเบือน

i = อุตสาหกรรม i

ผลการศึกษาพบว่า อุตสาหกรรมส่งออกที่สำคัญ 24 ประเภทในปี พ.ศ. 2518 มีเพียงอุตสาหกรรมเส้นใยประดิษฐ์เพียงประเภทเดียวที่มีค่า Rate of Return Distortion เป็นบวก (63.92 %) นอกจากนั้นมีค่าเป็นลบทั้งหมด โดยผลิตภัณฑ์พลาสติกมีค่าติดลบสูงสุดถึง -147.45 % รองลงมาได้แก่ เคมีภัณฑ์ ข้าว น้ำตาล และผ้า ตามลำดับ

สำหรับ เรื่อง อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง (effective exchange rate หรือ EER) เป็นเครื่องมือที่ชี้ให้เห็นถึงนโยบายการส่งเสริมการส่งออกอย่างกว้าง ๆ ได้ โดยจำกัดความ แล้ว อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง คือ อัตราที่ผู้นำเข้าหรือผู้ส่งออกต้องเสียหรือได้รับอย่างแท้จริง ซึ่งรวมหรือหักภาษีต่าง ๆ แล้ว (รวมทั้งการให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ ด้วย) และถ้าหากเราปรับ อัตราแลกเปลี่ยนนี้ด้วยราคาในประเทศและราคาของประเทศคู่ค้าที่สำคัญ ก็จะได้อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงปรับค่า (purchasing power parity adjusted effective exchange rate หรือ PPP-EER) หากพิจารณาเฉพาะในด้านการส่งออก อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงผู้ส่งออกเผชิญ (EER_x) คือ จำนวนเงินตราในประเทศที่แท้จริงที่ผู้ส่งออกได้รับต่อหนึ่งหน่วยเงินตราต่างประเทศ โดย EER_x จะได้มาจากอัตราแลกเปลี่ยนทางการรวมกับมาตรการส่งเสริมการส่งออกต่าง ๆ เช่น การยกเว้นและลด ภาษีอากรหรือการให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อการส่งออก แต่เนื่อง

จากอัตราเงินเฟ้อของประเทศผู้ส่งออกกับประเทศคู่ค้าแตกต่างกัน EER_x จะถูกปรับค่าด้วย PPP index ซึ่งเป็นสัดส่วนระหว่างดัชนีราคาขายส่งของประเทศคู่ค้าที่สำคัญกับดัชนีราคาขายส่งของประเทศผู้ส่งออก $PPP-EER_x$ จะหาได้จาก

$$EER_x = (1 + S - T)R$$

โดย EER_x = อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงที่ผู้ส่งออกได้รับ

R = อัตราแลกเปลี่ยนทางการ

S = การให้สิ่งจูงใจเพื่อการส่งออก

T = ภาษีส่งออก

$$\text{และ } PPP-EER_x = \frac{PW}{PT} \cdot EER_x$$

โดย PT = ดัชนีราคาขายส่งของประเทศผู้ส่งออก (กรณีนี้คือ ไทย)

PW = ดัชนีราคาขายส่งของประเทศคู่ค้าสำคัญ (กรณีนี้คือ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น)

จากผลการศึกษาสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่สำคัญ 24 ประเภท ในช่วงปี พ.ศ. 2515-2520 พบว่า EER_x มีค่าสูงกว่าอัตราแลกเปลี่ยนทางการ ทั้งนี้ เพราะผลิตภัณฑ์เหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่ต้องเสียภาษีส่งออกและยังได้รับการชดเชยภาษีอากรด้วย แต่เมื่อพิจารณาถึง EER_x ที่ปรับค่าด้วย PPP index แล้วพบว่า $PPP-EER_x$ ต่ำกว่าอัตราแลกเปลี่ยนทางการ ทั้งนี้ เพราะอัตราเงินเฟ้อของประเทศไทยสูงกว่าประเทศคู่ค้าที่สำคัญ

ผลงานการศึกษาของ Vilai Visanuvimol

ผู้ศึกษาได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการให้สิ่งจูงใจเพื่อการส่งออกกับการขยายตัวของการส่งออก โดยได้ศึกษาถึงประสิทธิผลของนโยบายชดเชยภาษีอากรสำหรับสินค้าออกของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ต่อการขยายตัวของการส่งออก ในการศึกษาได้มีสมมติฐานว่านโยบายชดเชยภาษีอากรมีผลต่อการขยายตัวของการส่งออก โดยผู้ศึกษาได้ใช้สมการถดถอย (โดยวิธี ordinary least square) เป็นเครื่องมือในการหาความสัมพันธ์ดังกล่าว และเป็น การวิเคราะห์แบบ Cross Section

ในการหาสหสัมพันธ์ ผู้ศึกษาได้ใช้อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีของมูลค่าส่งออกผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมแต่ละชนิดรวม 24 ชนิด (SAG) ในช่วงปี พ.ศ. 2515-2521 เป็นตัวแปรตาม และใช้มาตรการชดเชยภาษีอากรเป็นตัวแปรอิสระในรูปของอัตราการชดเชยภาษีอากร (TRR)

ขณะเดียวกันผู้ศึกษาได้หาความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวของการส่งออกกับอัตราการส่งเสริมการส่งออก (ERP) ด้วย โดยใช้ ERP จากการศึกษาของ Waraporn (1980) สมการที่ใช้ในการศึกษาจะเป็นสมการปกติและในรูปของ ln ด้วย ดังนี้

สมการปกติ

$$SAG = a + b \text{ TRR}$$

$$SAG = a + b \text{ ERP}$$

สมการในรูป logarithm

$$\ln SAG = a + b \ln \text{ TRR}$$

$$\ln SAG = a + b \ln \text{ ERP}$$

ผลการศึกษา มีดังนี้

$$SAG = 36.9205 + 30.3073 \text{ TRR}$$

$$(4.3186)$$

$$F(1, 22) = 18.65, \quad R^2 = 0.46, \quad \text{ตัวเลขในวงเล็บคือค่า } t$$

$$\ln SAG = 3.4340 + 0.7249 \ln \text{ TRR}$$

$$(2.5946)$$

$$F(1, 22) = 6.73, \quad R^2 = 0.23, \quad \text{ตัวเลขในวงเล็บคือค่า } t$$

จากการศึกษาพบว่าอัตราการขาด เขยภาชีมีส่วนในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกได้ถึงร้อยละ 46 หากพิจารณาในรูปของสมการปกติ หากพิจารณาในรูปของ logarithm จะสรุปได้ว่า หากรัฐบาลปรับอัตราขาด เขยภาชีอากรให้สูงขึ้นร้อยละ 10 จะช่วยให้อัตราการขยายตัวของการส่งออกเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 7.249

พิจารณาความสัมพันธ์ของอัตราการขยายตัวของการส่งออกกับอัตราการส่งเสริมการส่งออกจริงจะได้

$$SAG = 190.578 + 3.0471 \text{ ERP}$$

$$(1.2240)$$

$$R^2 = 0.06, \quad \text{ตัวเลขในวงเล็บคือค่า } t$$

$$\ln SAG = 3.6525 + 0.8449 \ln \text{ ERP}$$

$$(2.2275)$$

$$R^2 = 0.18, \quad \text{ตัวเลขในวงเล็บคือค่า } t$$

จากการศึกษาพบว่า อัตราการส่งเสริมการส่งออกจริงมีส่วนในการอธิบาย การเปลี่ยนแปลงมูลค่าส่งออกได้เพียงร้อยละ 6 และจากการที่สัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวกทำให้สรุปได้ว่า อัตราการส่งเสริมการส่งออกจริงมีผลดีต่อการขยายตัวของ การส่งออก

ผลงานการศึกษาของ Somsak Tambunlertchai and others

ผู้ศึกษาได้ประเมินการให้สิ่งจูงใจในการส่งออกโดยใช้ PPP-EER และ ERP โดยใช้วิธีการเช่นเดียวกับของ Waraporn จะต่างกันก็แต่ช่วงเวลาการศึกษา โดย Somsak ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2515-2523 สำหรับเรื่อง PPP-EER และคำนวณหา ERP ในปี พ.ศ. 2523 ข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งคือ Somsak ได้คำนวณหา EER โดยพิจารณาถึงการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน เพื่อการส่งออก ในรูปของการให้สินเชื่อ ในอัตราดอกเบี้ยต่ำของธนาคารแห่งประเทศไทยด้วย

ผลการศึกษา พบว่า EER ยังคงสูงกว่าอัตราแลกเปลี่ยนทางการ ตลอดช่วงปี พ.ศ. 2515-2523 แต่เมื่อพิจารณาถึง EER ที่ปรับค่าด้วย PPP พบว่า PPP-ERP ในช่วงปี 2515-2520 มีค่าสูงกว่าอัตราแลกเปลี่ยนทางการ ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของ Waraporn ทั้งนี้เพราะ Waraporn มิได้คำนึงถึงการให้การช่วยเหลือด้านการเงิน ในรูปของการให้สินเชื่อ ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ ส่วนค่า PPP-EER ในช่วงปี พ.ศ. 2521-2523 ปรากฏว่ามีค่าต่ำกว่าอัตราแลกเปลี่ยนทางการ ทั้งนี้เพราะอัตราเงินเฟ้อของประเทศไทยในช่วงนั้นสูงมาก

สำหรับการคำนวณ ERP ในปี พ.ศ. 2523 นั้น Somsak ได้ศึกษาอุตสาหกรรมส่งออก 27 ประเภท จำแนกตาม I/O code โดยใช้ทั้งวิธีการของ Balassa และ Corden ผลปรากฏว่า ERP ของทุกอุตสาหกรรมมีค่าติดลบทั้งหมด โดยอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะ (ยกเว้นเหล็ก) มีค่า ERP ติดลบสูงสุดคือ -56.15 % ตามวิธีการของ Balassa และ -48.94 % ตามวิธีการของ Corden รองลงมาได้แก่ผักและผลไม้กระป๋อง, เส้นด้าย, เครื่องใช้ไฟฟ้า, แป้ง, ไขมันพืชและสัตว์ ข้าว, มันสำปะหลัง ตามลำดับ ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะว่าผู้ผลิตสินค้าเพื่อส่งออกต้องซื้อวัตถุดิบในประเทศในราคาที่สูงกว่าในตลาดโลก หรือ เป็นเพราะว่าการขาด เขยงภาษีแก่ผู้ส่งออกต่ำกว่าจำนวนภาษีที่ผู้ส่งออกต้องจ่ายจริง

จากผลงานปริทัศน์ จะเห็นได้ว่า การศึกษาในเรื่องการให้สิ่งจูงใจเพื่อส่งเสริมการส่งออก จะเน้นศึกษาในเรื่องของการให้สิ่งจูงใจทางด้านภาษีอากร โดยเฉพาะจากกระทรวงการคลัง และมีได้มีการศึกษาถึงผลกระทบต่อ การเพิ่มขึ้นของการส่งออกโดยตรง ด้าน

หนึ่งอาจ เป็น เพราะมีข้อจำกัดทางด้านข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา อีกด้านหนึ่งอาจ เป็น เพราะว่า ใน ช่วงเวลาที่ผ่านมามาตรการการส่งเสริมการส่งออกที่เด่นชัดของรัฐบาลคือ การใช้มาตรการทางด้านภาษีอากร

แม้ว่ามาตรการการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน เพื่อการส่งออก ในรูปของการอำนวยการเงิน เชื่อ ในอัตราดอกเบี้ยต่ำของธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นอีกมาตรการหนึ่งในการส่งเสริมการส่งออกและได้มีการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวมาเป็นเวลากว่า 20 ปี แล้วก็ตาม แต่ยังไม่ได้มีการศึกษาถึงผลกระทบของมาตรการนี้อย่างจริงจัง ' จะมีปรากฏก็ เฉพาะในผลงานการศึกษาของ Somsak Tambunlertchai and others ในรูปของกรณีศึกษาอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่แท้จริง เท่านั้น ดังนั้นจึงสมควรที่จะมีการศึกษา เรื่องนี้อย่างจริงจัง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ เข้าใจ เกี่ยวกับ เรื่องการ เงิน เพื่อการส่งออก ในแง่ของบทบาทของสถาบันการเงินที่อำนวยความสะดวก เพื่อการส่งออก ตลอดจนบทบาทของธนาคารแห่งประเทศไทยในการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน เพื่อการส่งออก

2. จากการที่รัฐบาลได้ เร่งรัด ให้มีการส่งออกมากขึ้น ในระยะนี้ ได้มีหน่วยงานของรัฐบาลหลายแห่งกำลังทำการศึกษาหาหนทางที่จะสนับสนุนการส่งออก โดยที่มาตรการด้านการเงิน เพื่อการส่งออก เป็นหนึ่งในหลาย ๆ มาตรการที่ได้รับความสนใจจากรัฐบาล คาดว่าการศึกษานี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการกำหนดแนวนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมการส่งออก

โครงสร้างของการศึกษา

องค์ประกอบของการศึกษา ในที่นี้จะแบ่งออกเป็น 6 บท บทที่ 1 ได้แก่ บทนำ ซึ่งกล่าวถึงลักษณะของปัญหาและความสำคัญวัตถุประสงค์ ขอบเขต และวิธีการศึกษา รวมถึงผลงานปริทัศน์และประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา บทที่ 2 เป็นการกล่าวถึงโครงสร้างการส่งออกของประเทศไทยในช่วงปี 2502-26 โดยพิจารณาถึงแนวโน้มของการส่งออกวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการส่งออก และวิเคราะห์ตลาดสินค้าไทย บทที่ 3 กล่าวถึงบทบาทของสถาบันการเงินในการอำนวยความสะดวก เพื่อการส่งออก อันได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน และธนาคารแห่งประเทศไทย ตลอดจนถึงหลักเกณฑ์และวิธีการอำนวยความสะดวกเพื่อการส่งออกของสถาบันการเงินต่าง ๆ และวิธีการชำระเงินในการค้าระหว่างประเทศ

บทที่ 4 กล่าวถึง บทบาทของธนาคารแห่งประเทศไทยในการให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อการส่งออกโดยละเอียด ตั้งแต่ความเป็นมา หลักเกณฑ์และระเบียบของธนาคารแห่งประเทศไทย เครื่องมือและกลไกในการอำนวยความสะดวกในการส่งออกของธนาคารแห่งประเทศไทย รวมถึงวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของการให้ความช่วยเหลือดังกล่าว บทที่ 5 กล่าวถึงผลการวิเคราะห์และประเมินผลการให้ความช่วยเหลือทางการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างต้นทุนของการให้ความช่วยเหลือทางการเงินกับผลประโยชน์ที่ได้รับในรูปของรายได้จากการส่งออกที่เพิ่มขึ้น และบทที่ 6 ซึ่งเป็นบทสุดท้าย กล่าวสรุปถึง เนื้อหาและผลการศึกษา รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1.1 โครงสร้างเศรษฐกิจไทยที่สำคัญบางประการ

หน่วย: ล้านบาท
: ร้อยละ

	2503	2515	2523	2526	การขยายตัว* 2503-2526
ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ	53,984	164,626	684,930	928,548	13.8
สัดส่วนภาคเกษตรกรรม	40.2	30.3	25.4	21.8	
สัดส่วนภาคอุตสาหกรรม	11.9	16.9	19.6	18.6	
มูลค่านำเข้าและส่งออก	18,236	53,366	321,883	383,081	14.8
สัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ	33.8	32.4	47.0	41.2	
มูลค่านำเข้า	9,622	30,875	188,686	236,609	15.7
สัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ	17.8	18.7	27.5	25.5	
มูลค่าส่งออก	8,614	22,491	133,197	146,472	13.7
สัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ	15.9	13.7	19.4	15.8	
มูลค่าส่งออกสินค้าเกษตรกรรม	7,742	12,994	62,506	66,484	10.3
สัดส่วนต่อมูลค่าส่งออกทั้งหมด	80.0	57.9	46.9	45.4	
มูลค่าส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม	416	4,057	43,065	61,358	25.5
สัดส่วนต่อมูลค่าส่งออกทั้งหมด	4.3	18.0	32.3	41.9	

*เป็นอัตราการขยายตัวรวมแต่ละปี (Compound annual growth rate)

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และธนาคารแห่งประเทศไทย

010643